

ways for a Greek-speaking MMORPG user to express himself depending on the communication conditions – using Greeklish or English terms. The reason is that the use of English promotes understanding not only between Greek-speaking and English-speaking users, but also between all foreign users playing on European servers. The English terms used by MMORPG players contribute greatly to the international communication which is one of the main purposes of the massively multiplayer online role-playing games. Yet, on the other hand, using such a great amount of Roman letters also has a negative impact on the Greek language depriving it of a huge sociolectical layer. The in-game and out-of-game communication manner serves as the reason of using Greeklish helps Greek-speaking MMORPG players to keep using their mother tongue and at the same time form short and clear sentences their interlocutors can easily understand.

Key words: MMORPG, MMOG, computer games, online games, Greeklish, communication.

УДК 81'42

Я. В. Гнезділова

ЕТАПИ МЕТАПРАГМАТИЧНОГО АНАЛІЗУ ДИСКУРСУ

У статті теоретично обґрунтовано виокремлення метапрагматичного аналізу на основі його зв'язку з прагматичним аналізом та дискурс-аналізом; встановлено основні етапи проведення метапрагматичного аналізу. Зосереджено особливу увагу на визначенні мета-функцій; роз'яснено природу якірних засобів, виходячи з їхньої експліцитності / імпліцитності. Виділено три ступені метапрагматичного калібрування дискурсу, а саме: номічне, репортативне та рефлексивне.

Ключові слова: метапрагматика, метапрагматичний аналіз, мета-функції, якірні засоби, метапрагматичне калібрування.

Постановка проблеми. Дослідження прагматичного значення, тобто значення поза тим, що було сказано, потребує експліцитної акомодатії лінгвістичного, соціального й когнітивного контекстів, які, у свою чергу, є конституційними частинами дискурсу. Дж. Мей [9, с. 190] поєднує прагматику й дискурс-аналіз з метапрагматикою, яка відображає у дискурсивному контексті мовців й «екзаменує», наскільки вони активні в продукуванні метакомунікативних актів. Дискурс розглядається як метапрагматична умова, яка відноситься до контексту, що миттєво сприймається [3, с. 35], і якому притаманні приховані сигнали, що регулюють різноманітні ситуації мовного вживання. Якщо виходити з того, що метапрагматика ґрунтується на дискурс-аналізі [1, с. 8] і, власне, є теорією про те, як метадискурс використовується в інтеракції [5], то виникає необхідність у розробленні принципів метапрагматичного аналізу, що й зумовлює **актуальність** цієї статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основоположним в роботі вважаємо соціолінгвістичне й антропологічне дослідження М. Сільверштайна [11] на основі того, що саме воно викликало великий резонанс та інтерес до явища метапрагматики і являється одним з найбільш цитованих праць у сучасній зарубіжній лінгвістиці [2; 5; 9; 12 та ін.]. Написана в контексті теорії рефлексивності мови, зазначена праця стала своєрідним поштовхом до комплексного вивчення

металінгвістичних, метакомунікативних та інших «мета-одиниць» дискурсу, які наразі вважаються об'єктом метапрагматичного аналізу.

Метою дослідження є визначення етапів, у які проходить метапрагматичний аналіз дискурсу. Мета роботи передбачає розв'язання таких конкретних завдань: розглянути взаємозв'язок між метапрагматичним й дискурсивним видами аналізу; вивчити метапрагматичні функції; окреслити поняття «денотативної експліцитності» та розкрити суть «метапрагматичного калібрування».

Виклад основного матеріалу. Метапрагматика в контексті управління дискурсу описується через а) моніторинг, тобто визначення ситуації інтерактантами в процесі спілкування, та б) управління інтеракцією, що передбачає контроль дискурсу стосовно умов доцільності й інтерпретативності. Моніторинг проявляється на **макрорівні** у формулюванні теми дискурсу (*topic type metapragmatics*) та випрацьовані стратегії дискурсу (*act type metapragmatics*) [5, с. 9], включаючи розподіл порядку розмови, послідовність, тематичний розвиток кожного комунікативного ходу; та на **мікрорівні**, коли йдеться про, скажімо, заголовок параграфа, перепити тощо. Відповідно, кожне висловлення, яке не просто виконує якусь дію, а й описує її, відіграє «моніторингову» роль [2, с. 628; 10, с. 2] у (мета)прагматичному упорядкуванні дискурсивної інтеракції. З огляду на (мета)прагматичне упорядкування дискурсивної інтеракції вартою окремої уваги є проблема прочитання соціально значущого й пропозиційного значень, закодованих у дискурсі. На основі функціональних зв'язків, що виникають між соціально значущим й пропозиційним значеннями, закодованих у дискурсі, виділяються три функціональні вісі чи виміри [пор. 11, с. 38–41], за якими відбувається метапрагматичний аналіз дискурсу – визначення мета-функцій, видів денотативної експліцитності й ступеня метапрагматичного калібрування. Розглянемо їх детальніше.

На основі мета-функцій визначаються принципи вживання мовних виразів у контексті «структура–сенс»; вони застосовуються для відображення лінгвістичної структури дискурсу, що складається з висловлень [11, с. 38–39]. Метапрагматична функція може розглядатися вузько, як одна із мета-функцій, поряд з металінгвістичною й метасеквенційною (що прирівнюється нами метакомунікативній функції, оскільки забезпечує процедуральну послідовність зміни ролей у розмові / дискурсі, у якому беруть участь комуніканти). До метапрагматичної функції у цьому значенні вдаються, коли процесом інтерпретування слухача (включаючи його розуміння того, як зміна ходу сприяє процедуральній послідовності у розмові) керують через лінгвістичну форму; для привернення уваги до іллокутивної сили висловлення, яку планували викликати; для індикації міри, до якої дотримуються максим, через коментарі / пояснення інтендованого ефекту того, що сказано; для процедурального кодування, оскільки це допомагає зрозуміти висловлення [4, с. 202–206]. Таким чином підкреслюється унікальна здатність мови посилатися на саму себе та на створений ефект.

У той же час, поняття метапрагматичної функції може слугувати узагальнювальним найменуванням для різних мета-функцій. Метапрагматична функція у супроводі з прагматичною(-ими) відповідає за когезію й структуру інтеракції / дискурсу, має індексальну природу й центрується відносно тієї чи іншої сегментованої й здійснюваної події(-ий). Усе ж зазначається, що дещо проблемним є розмежування прагматики й метапрагматики [2, с. 625; 5, с. 6; 10, с. 1–2; 12, с. 443] та помилковим є ствердження про постійний взаємозв'язок між прагматичною й метапрагматичною функціями. Так, роль прагматичних функцій через дискурсивні маркери, сигнали, знаки, індекси, які ми об'єднуємо під назвою метакомунікативи, полягає у відображенні прагматичної компетенції (*pragmatic consciousness*) [7, с. 1277]

комунікантів у процесі мовного вживання, показуючи їхню суб'єктивну волю, ставлення, емоції, сильні бажання і прагнення, які можуть підсвідомо проявлятися протягом використання висловлення так, щоб направляти й обмежувати розуміння комунікативного об'єкту стосовно дискурсивної пропозиції. Проте, основною роллю прагматичних функцій (через зазначені дейксиси, мовленнєві акти, імплікатуру, пресупозицію) є позначати метапрагматичні функції (чи мета-функції), які покращують наше розуміння того, що мається на увазі через те, що говориться, за допомогою індексних виразів, індикаторів іллокуційної сили, хеджування / обмежувачі максимум, конвенційні імплікатури Грайса, опис мовленнєвих актів, процедуральне кодування, що проявляється у конструюванні дискурсів, визначенні інтенції й емоцій інтерактанта, скорочення міжособистісної відстані чи регулювання міжособистісних відношень. Відповідно, до метапрагматичних підфункцій відносять відкриття своїх почуттів мовцю, вираження суб'єктивної оцінки мовцеві, демонстрацію, як висловлюватися чи модифікувати висловлення тощо. Таким чином, метапрагматична функція слугує для організації індексів (метакомунікативів) в інтерпретовані події відповідного типу, який складається у наслідок мовного вживання в інтеракції [пор. 4, с. 213; 7, с. 1277; 11, с. 36–37; 12, с. 442].

Перейдемо до розгляду видів денотативної експліцитності дискурсу, що визначаються на основі експліцитних й імпліцитних одиниць, які функціонують метапрагматично. Експліцитні метакомунікативи пов'язані з систематичними граматичними структурами, які закладають основу метапрагматичних висловлень на рівні речень, реалізуються в метадискурсі та маркують своє відношення до прагматичних явищ чи висловлювання про них. Протилежним експліцитності є метапрагматичне управління дискурсу, що сигналізується імпліцитно, тобто без використання будь-яких очевидних засобів. Тут на перший план виходить те, що ефективно управляє прагматикою в певному сегменті дискурсу, виділеного метапрагматичними сигнальними формами [11, с. 38–39].

Експліцитні й імпліцитні сигнали виступають індикаторами метапрагматичної компетенції у мовному вжитку [12, с. 439, 447, 449] і функціонують як «якірні» засоби, що визначають місце лінгвістичної форми з огляду на контекст (функція метапрагматичного управління дискурсу); та як сигнали рефлексивних інтерпретацій користувачів мови щодо видів діяльності, якими вони займаються (функція рефлексивної концептуалізації).

У випадку якірування (*anchoring*) у контексті метапрагматичного управління дискурсу, без якого неможлива будь-яка когнітивна обробка даних чи інтерпретація, на перший план виходить зв'язок структури й змісту, що відображається, за виключенням самопосилань як експліцитних метапрагматичних засобів [11, с. 40], через переважно імпліцитні засоби, особливо дейктичні вирази, які розглядається як темпоральні, просторові, соціальні чи дискурсивні контекстуальні сигнали-висловлення / структури [12, с. 439, 447, 449]; просодичні лінгвістичні контекстуальні сигнали / засоби, які вживаються мовцем (зазвичай з дуже низьким рівнем компетенції), щоб сигналізувати, наскільки доречно інтерпретуються відповідні висловлення чи певні форми, що зустрічаються у висловленнях [11, с. 38–39]. На окрему увагу у даному контексті заслуговує імпліцитна метапрагматична функція, основним проявом якої є поетична структура, як-от лексико-синтаксичний повтор і паралелізм у дискурсі, включаючи основне розташування супутніх знаків [11, с. 37, 50], у наслідок вживання яких поетичні структури стають експресивними. Поетичні структури функціонують метапрагматично, оскільки вони слугують підставою

для трактування дій та механізмів високого рівня на основі упорядкування знаків (напр., *the poetics of stance-taking*) [6, с. 184].

До якірних засобів у дискурсі відносимо маркери, контекстуалізовані репліки-сигнали, метакомунікативні висловлення, роль яких полягає забезпечити управління діалогом / монологом в умовах комунікативної ефективності. У процесі мовлення мовець може а) не лише назвати або описати його, але й судити, чи відповідає ситуації та чи обрані серед відповідних комунікативних опцій такі, що найкраще підходять до контексту; може поправити себе у випадку невідповідності; б) обговорити ступінь прямолінійності, експліцитності, ввічливості; в) визначити, чи сказане було вірним, доречним і правильно сформульованим, або, навпаки, була зроблена безтактна ремарка; наскільки висловлення еліптичне, зашифроване, іронічне та відхиляється від теми розмови; г) попросити переформулювати / пояснити контекст і його пресупозиції, таким чином міняючи місцями права й обов'язки партнерів [пор. 2, с. 629].

З приводу функції рефлексивної концептуалізації (*reflexive conceptualization*) йдеться про експліцитні мета-засоби, ефекти від вжитку яких часто виходять за межі типового чи свідомого. Лінгвістичну поведінку як форму соціальної поведінки не можна зрозуміти, не розуміючи поняття, в умовах яких поведінка концептуалізується тими, хто в ній бере участь – чи то мовець, чи інтерпретатор – тобто без розуміння рефлексивної концептуалізації, яка супроводжує процес вибору продукування й інтерпретації. Тут на перший план виходять самі процеси, які формують динаміку генерування значення у мовному вжитку [12, с. 439, 447, 449]. Експліцитні мета-засоби охоплюють два рівні (яким, до речі, притаманна циклічність):

1) репортативний рівень / рівень повідомлення про вербальну поведінку, що характеризується винятковою інтерпретативністю: дескриптивні метапрагматичні вибори відображають оцінку комунікативного статусу і значення описаних мовленнєвих подій. Якість таких описів залежить від ступеня відповідності відображених оцінок і фреймів значень, які інформують про описувані події. У контексті комунікативної неоднозначності високою є частота протилежних інтерпретацій, що виникають на основі дескриптивних описів; за умов відсутності очевидного вибору, контрастивні набори передаються імпліцитно;

2) самореференційний рівень / рівень самопосилання, на якому якомога точніше визначається, як інтерпретувати певні мовленнєві події чи зусилля для захисту від перефразування, перефокусування та уникнення нав'язування ненавмисних фреймів значень [12, с. 439, 447, 449].

Перейдемо до розгляду калібрування, визначення рівня якого, разом з експліцитністю, слугує основою для інтерпретації [пор. 12, с. 442].

Метапрагматичне калібрування (*metapragmatic calibration*) чи, іншими словами, градування «метапрагматичного насичення» того чи іншого дискурсу, вирізняє типи метапрагматичного функціонування на основі зв'язку між метапрагматичними сигнальними подіями (*metapragmatic signaling event*) й просигналізованими прагматичними подіями-структурами (*signaled pragmatic event-structure*) у межах певного простору епістемічних можливостей [11, с. 49]. Відповідно, розрізняють:

1) рефлексивне (*reflexive*) калібрування, яке є саморегламентованим в інтеракційному дискурсивному сегменті (і як інтеракційний дискурсивний сегмент) та складається із недеференційованого співпадіння метапрагматичної сигнальної події й просигналізованої прагматичної події-структури. [11, с. 49]. З рефлексивним калібруванням співвідноситься метакомунікація у розумінні Г. Бейтсона, оскільки метапрагматична схема базується на регламентованих перевагах невербального коду у відношенні до вербального;

2) репортативне (*reportive*) калібрування [11, с. 49] чи «фрейминг» у термінах Е. Гофмана як вид експліцитної метапрагматичної обумовленості між мета-знаком й об'єкт-знаком [6, с. 184];

3) номічне (*nomis*) чи традиційне калібрування, що мінімізує явно виражені метапрагматичні сигнали й компетенцію та спостерігається у найбільш формальних і церимоніальних виступах [8, с. 260].

Для наглядності пропонуємо відслідкувати перехід одного типу калібрування в інший за незначної зміни вихідних параметрів на прикладі дискурсу-нарративу (*story-telling*) [8, с. 260]. Так, номічне калібрування завважується при монологічному способі презентації, коли розрізняється метапрагматичне сигналізування на рівні ідентифікації ефекту від самого процесу розповіді історії та на рівні контексту, який задається структурою самої історії.

У той же час, у діалогічній формі презентації тієї ж історії з активною участю другого мовця спостерігається репортативне калібрування, оскільки метапрагматична структура допускає більш явно виражену ідентифікацію ефекту від такої мовленнєвої поведінки й контексту, заданого структурою історії. І, накінець, рефлексивне калібрування як вид мовленнєвої діяльності, спрямованої на сприйняття (*'acquisition-oriented'*), за якою метою наратора є допомогти молодшим навчитися правильно розповідати історію. На противагу монологічній мовленнєвій діяльності, цій формі нарративу притаманне максимально експліцитне метапрагматичне сигналізування: попри те, що мовленнєва діяльність знижується в метапрагматичному контексті (спостерігалось в монологічному наративі), накладаються процеси наративування й пояснення, складаючи метапрагматичний центр прикладів, спрямованих на сприйняття. Так, у рефлексивному калібруванні зливаються контексти поточного розповідання історії й уже розказаної історії. У кожному випадку спостерігається сильний зв'язок між ступенем експліцитності метапрагматичного сигналізування, соціальних контекстів і задіяних стосунків.

Висновок. Метапрагматичний аналіз дискурсу складається з трьох етапів: встановлення метапрагматичної(их) функції(й) дискурсу, визначення якірних (експліцитних й імпліцитних) одиниць, з'ясування виду метапрагматичного калібрування, яке може бути номічним, репортативним й рефлексивним. На останньому етапі виявляється ступінь метапрагматичної насиченості дискурсу / дискурсивного сегменту.

Список використаної літератури

1. Barron A. Acquisition in interlanguage pragmatics : learning how to do things with words in a study abroad context / A. Barron. – Amsterdam ; Philadelphia : John Benjamins publishing company, 2002. – 403 p.
2. Caffi C. Metapragmatics / C. Caffi // Concise encyclopedia of pragmatics / ed. J. L. Mey. – 2. ed. – Amsterdam : Elsevier, 2009. – P. 625–630.
3. Fetzer A. Conceptualising discourse / A. Fetzer // Pragmatics of discourse / eds. K. P. Schneider, A. Barron. – Berlin : De Gruyter Mouton, 2014. – P. 35–61.
4. Grundy P. Doing pragmatics / P. Grundy. – London, New York : Oxford university press, 2000. – 287 p.
5. Hübler A. Introducing metapragmatics in use / A. Hübler, W. Bublitz // Metapragmatics in use / eds. W. Bublitz, A. Hübler. – Amsterdam, Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 2007. – P. 1–28.

6. Lempert M. Indirectness / M. Lempert // A handbook of intercultural discourse and communication / eds. C. B. Paulston, S. F. Kiesling, E. S. Rangel. – Oxford : Blackwell Publishing Ltd., 2012. – P. 180–204.

7. Liu X. The Meta-pragmatic Functions of English Discourse Markers / X. Liu // Proceedings of the 2016 7th International Conference on Education, Management, Computer and Medicine (EMCM 2016). – Atlantis Press, 2016. – P. 1276–1280. – (Advances in Computer Science Research. Vol. 59).

8. Mertz E. Metalinguistic awareness / E. Mertz, J. Yovel // Cognition and Pragmatics / eds. D. Sandra, J.-O. Östman, J. Verschueren. – Amsterdam ; Philadelphia : John Benjamins publishing company, 2009. – P. 250–271.

9. Mey J. Pragmatics : an introduction / J. Mey. – Oxford : Blackwell, 2001. – 426 p.

10. Ruiz-Gurillo L. Exploring metapragmatics of humor / L. Ruiz-Gurillo // Metapragmatics of humor : current research trends / ed. L. Ruiz-Gurillo. – Amsterdam ; Philadelphia : John Benjamins publishing company, 2016. – P. 1–8.

11. Silverstein M. Metapragmatic discourse and metapragmatic function / M. Silverstein // Reflexive language. Reported speech and metapragmatics / ed. J. A. Lucy. – Cambridge : Cambridge university press, 1993. – P. 33–58.

12. Verschueren J. Notes on the role of «metapragmatic awareness» in language use / J. Verschueren // Pragmatics. – 2000. – Vol 10, № 4. – P. 439–456.

Стаття надійшла до редакції 29.04.2018.

Ya. Gnezdilova

STEPS OF DISCOURSE METAPRAGMATIC ANALYSIS

The article theoretically justifies the necessity of singling out metapragmatic analysis on the basis of pragmatic analysis and discourse-analysis. Thus, discourse is understood as a metapragmatic condition, and metapragmatics is viewed as the theory of how metadiscourse is used in interaction.

Three steps of metapragmatic analysis are set up. The first one deals with meta-functions. Viewed narrowly, meta-functions underline the unique capacity of language to self-reference and references on the created effect. Analyzed broadly, they serve to organize the meta-units in interpretative events of a certain type resulting in various discourse types determined by the specifics of language use in interaction.

The second step is to study the types of denotative explicitness of discourse on the basis of its explicit and implicit means which function metapragmatically. Explicit and implicit means are viewed as signals or indicators of metapragmatic awareness in language use and function as anchoring means marking the location of the linguistic form in the context and signaling about the reflexive interpretations of language users as for the types of activities they perform. Implicit means are characteristic of the function of metapragmatic discourse management. The brightest example here might be the poetics of stance-taking. Poetic structures function metapragmatically, interpreting verbal actions and high-level mechanisms on the basis of signs arrangement. Explicit means are used in the function of reflexive conceptualization either on the level of reporting on verbal behaviour or on the self-referential level.

Special attention is paid to metapragmatic calibration, understood as the degree of metapragmatic intensity of some discourse, identified between metapragmatic signaling event and signaled pragmatic event-structure. Three degrees of metapragmatic calibration are distinguished, that is, nomic, reportive and reflexive. Nomic or traditional calibration minimizes explicitly expressed metapragmatic signals. Reportive calibration is explained

on the basis of Goffmanian theory of framing. And, reflexive calibration correlates with Bateson's interpretation of metacommunication.

Key words: *metapragmatics, metapragmatic analysis, meta-functions, anchoring means, metapragmatic calibration.*

УДК 811.161.1'255.4

Ю. О. Голоцукова
Е. В. Загрубська

ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОГО КОЛОРИТУ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ «ДУБРОВСЬКИЙ», «КАПТАНСЬКА ДОЧКА», «ПОВІСТІ БЄЛКІНА» О. ПУШКІНА

Статтю присвячено проблемі перекладу національно-культурної лексики у творах ХІХ століття, оскільки саме передача колориту історичних, культурних, національних компонентів однієї мови іншою мовою вимагає особливого підходу з боку перекладача у досягненні еквівалентності та прагматичної адекватності перекладу. Аналіз оригінальних текстів та їхніх фрагментів продемонстрував ключову необхідність у збереженні унікальної лексики того часу з метою досягнення рівноцінного сприйняття вихідною аудиторією, що є обов'язковою умовою для перекладу текстів художнього стилю.

Ключові слова: *художній переклад, порівняльний аналіз, національно-культурна специфіка, перекладацькі трансформації, міжкультурна комунікація.*

Постановка проблеми. Сучасна наука все частіше досліджує таку важливу і загальнозначущу проблему діалогу культур як форми міжкультурної взаємодії, у процесі якої відбувається взаємна трансформація культур. У відкритому суспільстві увага до даної теми є глибоко закономірною. Закономірне також і звернення до неї вчених-лінгвістів, оскільки це сприяє зближенню народів, взаємозбагаченню їхніх національних культур. Проблемі міжкультурної комунікації, збереженню національної своєрідності у перекладних текстах присвячені статті таких відомих лінгвістів, як М. Бейкер, С. Гелверсон, Ю. Найда, А. Нойберт та багатьох вітчизняних дослідників, серед яких В. Виноградов, Н. Гарбовський, Р. Зорівчак, В. Комісаров та інші. Під час вивчення теорії перекладу дослідники приходять до єдиної думки про те, що одним з найскладніших видів письмового перекладу є переклад художніх текстів. Перед перекладачем як творцем художнього тексту мовою перекладу стоять важливі й особливо складні завдання. Перекладач повинен глибоко і всебічно знати мову оригіналу, відображену в ній історію і культуру народу, створити текст, який максимально повно відображує оригінал в іншомовному середовищі. Він повинен не просто зберегти зміст оригіналу, але і його стиль, жанровий характер, національно-культурну специфіку, естетику автора, засоби художнього вираження [4, с. 19].

Відмінності української та російської мов, семантичні розбіжності понять, обумовлені етнокультурними особливостями носіїв цих мов, призводять до того, що в деяких випадках відбувається мимовільна підміна національно-культурного колориту, з'являються семантичні помилки, у багатьох випадках зникає авторський стиль